COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 4.10.2013
COM(2013) 683 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ŞI PARLAMENTUL EUROPEAN

cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor statelor membre pentru perioada 2008-2011

{SWD(2013) 405 final}

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

cu privire la punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor statelor membre pentru perioada 2008-2011

1. INTRODUCERE

Directiva 91/676/CEE a Consiliului (Directiva privind nitrații) urmărește reducerea poluării apelor cu nitrați proveniți din surse agricole și prevenirea poluării de acest tip printr-o serie de măsuri care trebuie să fie puse în aplicare de către statele membre:

- monitorizarea apei din toate tipurile de corpuri de apă (în ceea ce privește concentrația de nitrați și starea trofică);
- identificarea apelor poluate sau cu risc de poluare, pe baza criteriilor definite în anexa I la directivă;
- desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, și anume zonele care alimentează ape definite și contribuie la poluare;
- stabilirea unor coduri de bune practici agricole, puse în aplicare voluntar pe întregul teritoriu al statelor membre;
- stabilirea unor programe de acțiune care includ o serie de măsuri de prevenire și reducere a poluării apelor cu nitrați și care se aplică în mod obligatoriu în zonele vulnerabile la nitrați desemnate sau pe întregul teritoriu;
- reexaminarea și, dacă este necesar, revizuirea listei cu zonele vulnerabile la nitrați desemnate și a programelor de acțiune, cel puțin o dată la patru ani; și
- înaintarea către Comisie o dată la patru ani a unui raport intermediar privind punerea în aplicare a directivei.

Rapoartele înaintate de statele membre în temeiul articolului 10 din Directiva privind nitrații ar trebui să conțină îndeosebi informații referitoare la codurile de bună practică agricolă, zonele vulnerabile la nitrați desemnate, rezultatele monitorizării apelor și un rezumat al aspectelor relevante ale programelor de acțiune elaborate pentru zonele vulnerabile la nitrați.

Bazându-se pe aceste rapoarte, prezentul raport duce la îndeplinire obligațiile Comisiei în temeiul articolului 11. Acesta se fondează, în principal, pe informațiile comunicate de statele membre pentru perioada 2008-2011 și este însoțit de un document de lucru al serviciilor Comisiei [SEC(2013)xxx], care cuprinde hărți și tabele privind indicatorii încărcării cu substanțe nutritive din surse agricole, calitatea apei și zonele vulnerabile la nitrați desemnate, atât la nivelul UE, cât și la nivelul fiecărui stat membru în parte.

Aceasta este a doua oară când toate cele 27 de state membre înaintează rapoarte. În prezent, se poate realiza o comparație cu perioada de raportare anterioară pentru toate statele membre. Rapoartele au fost înaintate în 2012, iar la începutul anului 2013 au fost comunicate informații suplimentare.

2. EVOLUȚIA PRESIUNILOR DIN AGRICULTURĂ

Șeptelul

Șeptelul reprezintă una dintre principalele presiuni ale agriculturii asupra mediului. Efectivele mari concentrate într-un loc sau într-o regiune prezintă riscuri importante pentru mediu, deoarece cantitatea de gunoi de grajd generată este în dezechilibru cu terenurile disponibile și cu nevoile culturilor. Acest dezechilibru creează un surplus de substanțe nutritive, cea mai mare parte a acestora ajungând, mai devreme sau mai târziu, în apă (nitrați și fosfați) și în aer (amoniac și oxizi de azot), în cazul în care nu sunt transportate în afara regiunii.

Dat fiind faptul că nu toate statele membre au transmis date complete privind șeptelul[1], în cele ce urmează sunt prezentate statistici oficiale furnizate de Eurostat.

În ceea ce privește bovinele[2], prin compararea perioadelor de raportare 2004-2007 și 2008-2011 se observă o ușoară scădere în UE-27 (-2 %)[3]. Scăderile relative cele mai semnificative s-au înregistrat în România (-20 %), Malta (-17 %), Bulgaria (-13 %) și Slovacia (-9 %), în timp ce creșteri s-au înregistrat în Țările de Jos (+6 %), Polonia (+4 %) și Franța (+4 %).

În UE-27, efectivele de vaci de lapte s-au redus cu 5 % între perioada 2004-2007 și perioada 2008-2011[4]. Scăderile relative cele mai semnificative au avut loc în România (-18 %), Slovacia (-15 %), Spania (-14 %), Bulgaria și Portugalia (-13 %), Estonia, Malta și Grecia (-12 %), Ungaria și Lituania (-11 %), în timp ce efectivele au crescut în Luxemburg (+8 %), Țările de Jos (+4 %) și Danemarca (+3 %).

Numărul porcinelor a scăzut cu 5 % în UE-27 între perioadele de raportare 2004-2007 și 2008-2011[5]. Scăderile relative cele mai semnificative s-au înregistrat în Slovacia (-36 %), Republica Cehă (-33 %), Slovenia (-28 %), Bulgaria (-26 %), Polonia (-22 %), Ungaria (-19 %), Malta (-18 %), Lituania (-16 %) și România (-14 %). Efectivele au crescut în Grecia (+10 %), Țările de Jos (+7 %), Luxemburg (+6 %) și Estonia (+3 %).

În ceea ce privește păsările, există date Eurostat numai pentru anii 2003, 2005, 2007, și 2010[6] și acestea nu indică modificări ale mediei pentru UE-27, în pofida variațiilor semnificative înregistrate în statele membre. Efectivele au crescut considerabil în Letonia (+28 %), Slovenia (+22 %), Austria (+19 %) și Țările de Jos (+13 %) și au scăzut în Cipru (-21 %), Bulgaria (-16 %), Estonia (-17 %), Finlanda (-11 %) și Irlanda (-10 %).

S-au observat, de asemenea, variații semnificative ale numărului de ovine[7], înregistrându-se o creștere relativă puternică între cele două perioade de raportare în Lituania (+67 %) și o scădere relativă puternică în Portugalia (-30 %), Țările de Jos (-28 %) și Polonia (-26 %).

---

1 Datele transmise de statele membre sunt prezentate în tabelul 1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

2 Termenul „bovine” include toate categoriile de bovine.

3 A se vedea tabelul 2.1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei; modificarea procentuală a fost calculată ca modificare a numărului mediu din perioada 2008-2011 în comparație cu numărul mediu din perioada 2004-2007: [(media 2008-2011) - (media 2004-2007)]/[(media 2004-2007)] x 100.

4 A se vedea tabelul 2.2 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

5 A se vedea tabelul 2.3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

6 A se vedea tabelul 2.4 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

7 A se vedea tabelul 2.5 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Conform datelor comunicate de statele membre, utilizarea azotului provenit din gunoiul de grajd a înregistrat o scădere de peste 10 % între cele două perioade de raportare în Republica Cehă, Lituania, Portugalia, Slovacia, Spania și Irlanda de Nord, precum și o creștere de peste 10 % în Cipru, Ungaria și Suedia. Întrucât nu toate statele membre au transmis date referitoare la utilizarea azotului provenit din gunoiul de grajd, nu se poate calcula totalul pentru UE-27.

Utilizarea îngrășămintelor minerale

Conform Eurostat și Fertilizers Europe[8], utilizarea îngrășămintelor minerale cu azot în UE-27 în 2008-2010 a scăzut cu 6 % în comparație cu nivelul din 2006-2007[9]. Din 2010, utilizarea îngrășămintelor cu azot a rămas constantă[10]. Consumul anual de îngrășăminte cu azot din UE este, în prezent, de 11 milioane de tone – cu aproape 30 % sub valoarea de vârf înregistrată în urmă cu douăzeci și cinci de ani. Consumul de îngrășăminte cu fosfor și potasiu era de aproximativ 2,5 milioane de tone în 2010 – cu aproape 70 % sub valorile de vârf înregistrate la sfârșitul anilor 1980[11].

Bilanțul azotului și evacuarea azotului în mediu

În ceea ce privește bilanțul azotului, se observă variații semnificative între statele membre. Variații mari pot fi observate și în cazul fosforului[12].

Informațiile referitoare la evacuarea azotului în mediu nu au fost furnizate de toate statele membre[13]. Cu toate acestea, conform datelor disponibile, se constată o scădere a cantității evacuate. Agricultura rămâne principala sursă a azotului evacuat în mediu, la fel ca în perioadele de raportare anterioare. Partea relativă provenind din gunoiul de grajd, îngrășămintele minerale și alte surse de poluare variază de la un stat membru la altul și în cadrul aceluiași stat membru, în funcție de numeroși factori, cum ar fi densitatea populației, în special în anumite zone de coastă.

3. MONITORIZAREA APELOR, CALITATEA ACESTORA ȘI TENDINȚE

Rețelele de monitorizare

Apele subterane

Numărul total al stațiilor de monitorizare a apelor subterane raportate din UE-27 a crescut cu aproximativ 10 % față de perioada 2004-2007, ajungând la 33 493 de stații în perioada de raportare 2008-2011. Densitatea medie a rețelei în UE este de 8 stații la 1 000 km^2 de teren[14]. Densitatea cea mai mare se observă în Malta și Belgia, unde există aproape 130 și, respectiv, aproape 100 de stații la 1 000 km^2 de teren. Dimpotrivă, densitatea cea mai scăzută este înregistrată în Finlanda și Germania, unde există mai puțin de o stație la 1 000 km^2.

8 Fertilizers Europe este o asociație a producătorilor de îngrășăminte.

9 A se vedea tabelul 4 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei. Tabelul 3 prezintă date privind utilizarea anuală a îngrășămintelor și a azotului provenit din gunoiul de grajd, astfel cum au fost comunicate de statele membre.

10 A se vedea figura 1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

11 A se vedea figura 1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

12 A se vedea tabelul 5 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

13 Numai 15 state membre au furnizat date complete.

14 A se vedea tabelul 6 și figura 2 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Frecvența medie a prelevării de probe în UE este de aproape trei ori pe an și variază de la o dată pe an în Letonia, Lituania și Danemarca la cinci ori pe an în Regatul Unit și Belgia[15].

Apele de suprafață

Numărul total declarat de stații de monitorizare a apelor dulci din UE-27 a crescut cu aproximativ 9 %, ajungând la 29 018 stații în perioada 2008-2011 față de perioada 2004-2007. Densitatea medie din UE este de 6,9 stații la 1 000 km^2 de teren. Cea mai mare densitate se înregistrează în Regatul Unit și Belgia, iar cea mai scăzută în Finlanda, Grecia și Germania[16].

În ceea ce privește apele sărate, numărul total de stații de monitorizare din UE-27 a crescut de la 2 577 la 3 210 între cele două perioade de raportare[17].

Frecvența prelevării de probe din apele de suprafață (toate corpurile de apă) variază de la trei ori pe an în Malta și Grecia la aproape 60 de ori pe an în Danemarca[18].

Calitatea apei

Apele subterane

În perioada 2008-2011, în UE-27, 14,4 % din stațiile de monitorizare a apelor subterane au înregistrat valori de peste 50 mg nitrați la litru, iar 5,9 % au înregistrat valori între 40 și 50 mg[19]. Aceasta indică o ușoară îmbunătățire față de perioada anterioară de raportare, în care 15 % din stații înregistrau valori de peste 50 mg, iar 6 % din acestea valori între 40 și 50 mg. Cele mai scăzute concentrații de nitrați au fost identificate în Finlanda, Suedia, Letonia, Lituania și Irlanda. Cele mai ridicate concentrații se înregistrează în Malta și Germania. Între diferitele tipuri de corpuri de apă subterane, cea mai bună calitate a fost înregistrată în corpurile de apă închise, unde aproape 85 % din stații au înregistrat valori mai mici de 25 mg nitrați la litru[20]. Procentajul stațiilor care au înregistrat valori de peste 50 mg a fost mai mare pentru apa freatică de la adâncimi de 5-15 m decât pentru corpurile de apă freatică de adâncime, deși diferențele dintre nivelurile înregistrate pentru apele subterane au fost mici.

15 A se vedea figura 3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

16 A se vedea tabelul 7 și figura 4 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

17 A se vedea tabelul 8 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

18 A se vedea figura 5 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

19 A se vedea figura 6, tabelul 9 și harta 1 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei

20 A se vedea figura 7 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

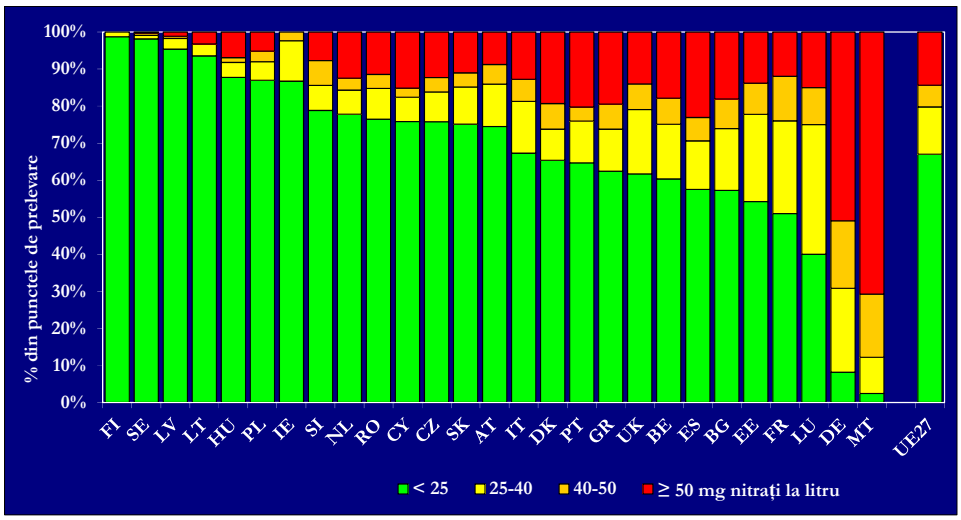

Figura A. *Histograma claselor de ape subterane (medii anuale ale concentrațiilor de nitrați)*[21,22]*. Sunt prezentate rezultate pentru toate stațiile de ape subterane la diferite adâncimi.*

Apele de suprafață dulci

Conform mediilor anuale înregistrate de toate stațiile de monitorizare declarate din UE-27, în 62,5 % din acestea nivelurile erau mai mici de 10 mg de nitrați la litru, în timp ce în 2,4 % din acestea se înregistrau concentrații cuprinse între 40 și 50 mg la litru, iar în 2,4 % se depășea nivelul de 50 mg la litru[23]. Aceasta reprezintă, de asemenea, o îmbunătățire față de perioada de raportare anterioară, în care 3 % din stații înregistrau valori de peste 50 mg la litru, iar în 2,9 % din stații valorile erau cuprinse între 40 și 50 mg la litru. În ceea ce privește valorile medii de iarnă, acestea depășeau 25 mg la litru în 2,9 % din stații și 50 mg la litru în 2,4 % din stații. Cele mai scăzute concentrații medii anuale de nitrați în apele de suprafață dulci au fost înregistrate de Finlanda și Suedia, urmate de Lituania, Portugalia și Țările de Jos, iar concentrațiile cele mai ridicate au fost înregistrate în Malta, Regatul Unit și Belgia, unde o mare parte dintre stații au înregistrat valori de peste 40 mg de nitrați la litru.

21 Nu în toate stațiile de ape subterane care prezintă concentrații scăzute de nitrați pe o perioadă îndelungată s-au efectuat măsurători o dată la patru ani, ceea ce explică de ce în figură poate apărea un procentaj ușor peste limitele normale de stații care prezintă concentrații ridicate de nitrați.

22 Compararea figurii A cu figura 2 din *Documentul de lucru al serviciilor Comisiei care însoțește raportul Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind punerea în aplicare a Directivei 91/676/CEE a Consiliului privind protecția apelor împotriva poluării cu nitrați proveniți din surse agricole, întocmit pe baza rapoartelor înaintate de statele membre pentru perioada 2004-2007,* poate fi îngreunată de diferențele substanțiale în numărul de stații monitorizate (Austria, de exemplu, care a comunicat date pentru toate stațiile de monitorizare în perioada 2008-2011, însă date agregate în perioada 2004-2007).

23 A se vedea figura 8, tabelul 10 și harta 4 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

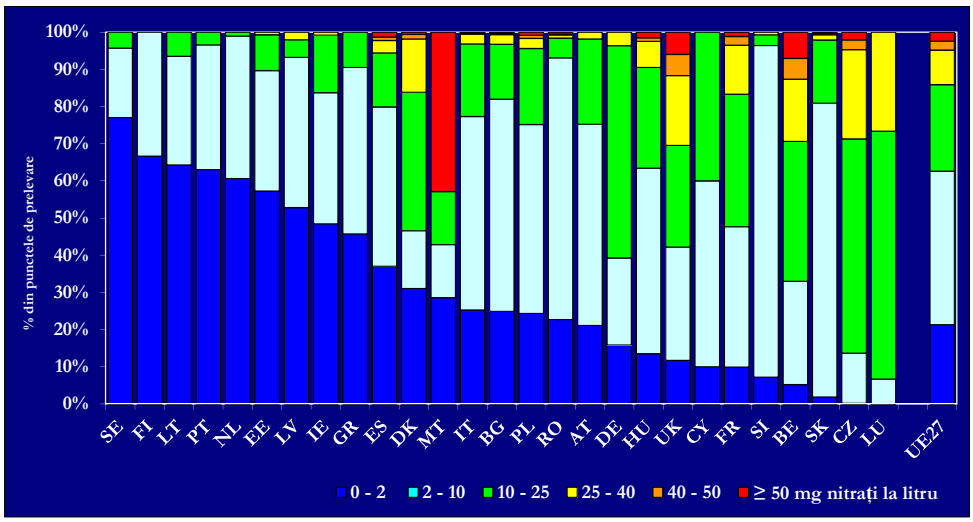

Figura B. *Histograma concentrațiilor medii de nitrați din clasele de ape de suprafață dulci (medii anuale ale concentrațiilor de nitrați).*

Evaluarea stării trofice a variat în mod semnificativ de la un stat membru la altul, nu numai în ceea ce privește parametrii utilizați, ci și din perspectiva metodologiilor de definire a claselor de stare trofică[24]. În plus, unele state membre fie nu au furnizat date, fie au furnizat date incomplete cu privire la eutrofizarea apelor curgătoare (Germania, Danemarca, Franța, Cipru, Malta, România și Regatul Unit) și a lacurilor (Cipru, Republica Cehă, Franța, Luxemburg, Malta și Regatul Unit).

Din toate stațiile de monitorizare a apelor curgătoare, declarate în UE-27, 16,3 % erau eutrofe și 6,3 % hipertrofe, în timp ce 35,4 % erau oligotrofe și 20,6 % ultraoligotrofe. Proporția cea mai mare de stații ultraoligotrofe în ceea ce privește apele curgătoare s-a înregistrat în Spania, urmată de Bulgaria și Slovenia, în timp ce proporția cea mai mare de stații hipertrofe a fost identificată în Belgia și Țările de Jos, urmate de Republica Cehă și Finlanda. Niveluri înalte de eutrofizare au fost constatate și în Lituania și Luxemburg[25].

Din toate stațiile de monitorizare a lacurilor, declarate în UE-27, 24,1 % erau eutrofe și 12,7 % hipertrofe, în timp ce 36,6 % erau oligotrofe și 2,4 % ultraoligotrofe. Proporția cea mai mare de stații ultraoligotrofe în ceea ce privește lacurile a fost identificată în Letonia, urmată de Spania, în timp ce proporția cea mai mare de stații eutrofe sau hipertrofe a fost identificată în Țările de Jos, urmate de Danemarca, Slovacia, Polonia, Bulgaria și Belgia[26]. În general, starea trofică a apelor curgătoare este mai bună decât cea a lacurilor[27].

Apele sărate

Concentrațiile de nitrați din apele sărate[28] sunt mai scăzute decât cele din apele dulci[29], 1,4 % din stații înregistrând valori de peste 25 mg la litru și 72,5 % din stații înregistrând valori mai mici de 2 mg, conform valorilor anuale medii. Cifrele sunt similare pentru mediile de iarnă și valorile maxime.

24 A se vedea fișele de sinteză ale statelor membre din secțiunea V a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

25 A se vedea figura 10 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

26 A se vedea figura 11 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

27 A se vedea figura 12 și harta 7 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

28 „Ape sărate” se referă la apele de tranziție, de coastă și marine.

29 A se vedea figura 9 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Evaluarea stării trofice la nivelul UE-27 nu este posibilă, deoarece de la multe state membre[30] nu există date și deoarece se observă variații semnificative în ceea ce privește metodologiile utilizate. De exemplu, Cipru, România, Germania, Danemarca, Franța, Irlanda, Portugalia și Suedia nu au furnizat date. Din Regatul Unit, numai Irlanda de Nord a comunicat date, pe cale electronică. Din Belgia, numai Flandra a comunicat date. Pe baza informațiilor disponibile, Belgia a declarat o stare hipertrofă pentru toate apele sale sărate, în timp ce Bulgaria, Letonia, Lituania și Țările de Jos au declarat o stare eutrofă pentru toate stațiile lor de apă sărată.

Tendințe privind calitatea apei

Apele subterane

Comparând rezultatele monitorizării apelor în perioada 2008-2011 cu cele din perioada 2004-2007 în UE-27 în ansamblu și în mai multe state membre, se observă că majoritatea stațiilor prezintă o evoluție stabilă (42,7 % în UE), în timp ce proporția stațiilor cu evoluție descrescătoare a ajuns aproape egală cu proporția stațiilor cu evoluție crescătoare (30,7 % și, respectiv, 26,6 %), o situație comparabilă cu perioadele de raportare anterioare[31]. Proporția cea mai mare de stații cu evoluție descrescătoare a fost înregistrată în Irlanda, situația cea mai stabilă – în Letonia, iar valorile cele mai ridicate, însoțite de o tendință crescătoare, au fost raportate de Estonia.

Apele de suprafață dulci

În UE-27, s-a observat o tendință descrescătoare în ceea ce privește concentrațiile medii anuale de nitrați în 42,1 % din toate stațiile de monitorizare a apelor dulci, dintre care 12,1 % au prezentat o tendință descrescătoare semnificativă[32]. Concentrații stabile au fost înregistrate în 38,7 % din stațiile de monitorizare, iar 19,1 % din stații au prezentat o tendință crescătoare[33]. Calitatea apelor de suprafață dulci din UE-27 s-a îmbunătățit în cursul actualei perioade de raportare. Proporția stațiilor care depășeau 25 sau 50 mg de nitrați la litru a scăzut în comparație cu perioada 2004-2007. Nu se pot stabili tendințe ale stării trofice a apelor de suprafață, deoarece pentru majoritatea apelor nu există date.

4. DESEMNAREA ZONELOR VULNERABILE LA NITRAȚI

Statele membre trebuie să desemneze ca zone vulnerabile la nitrați toate suprafețele de teren de pe teritoriul lor care alimentează ape poluate sau ape cu risc de poluare dacă nu se iau măsuri. Statele membre trebuie să reexamineze și, dacă este necesar, să revizuiască, cel puțin o dată la patru ani, lista zonelor vulnerabile la nitrați pe baza rezultatelor monitorizării apelor. În loc de a desemna anumite zone, statele membre au opțiunea de a aplica un program de acțiune pe întregul teritoriu. Austria, Danemarca, Finlanda, Germania, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Malta, Țările de Jos, Slovenia, Flandra și Irlanda de Nord au urmat această abordare, asigurând un nivel mai înalt de protecție pentru toate apele, nu numai pentru cele care îndeplinesc criteriile din anexa I la directivă.

30 A se vedea figurile 13a-d din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

31 A se vedea figura 14 și harta 3 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

32 O tendință descrescătoare semnificativă este definită ca fiind o diferență între concentrațiile de nitrați mai mare de -5 mg la litru.

33 A se vedea figura 15 și harta 6 din secțiunea I a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Dacă se include suprafața din statele membre care aplică o abordare pentru întregul teritoriu, suprafața totală din UE pentru care se aplică programe de acțiune era de aproximativ 1 952 086,5 km^2 în 2012, ceea ce reprezintă circa 46,7 % din suprafața totală a UE.

În comparație cu 2008, suprafața totală din UE desemnată ca zonă vulnerabilă s-a extins, creșteri importante înregistrându-se în România, Belgia – Valonia, Spania, Suedia și Regatul Unit[34].

5. PROGRAME DE ACȚIUNE

Statele membre trebuie să stabilească unul sau mai multe programe de acțiune pentru a le aplica în zonele vulnerabile desemnate sau pe întregul teritoriu. Programele de acțiune includ cel puțin măsurile care sunt menționate în anexele II și III la directivă și care se referă, între altele, la perioadele în care se interzice aplicarea de îngrășăminte minerale și organice, la capacitatea minimă necesară de stocare pentru gunoiul de grajd, la limitarea împrăștierii de îngrășăminte și la împrăștierea în apropierea apelor sau pe pante.

Următoarele 23 de state membre au adoptat un program de acțiune nou sau revizuit în perioada 2008-2011: Austria, Belgia, Bulgaria, Cipru, Republica Cehă, Estonia, Franța, Ungaria, Irlanda, Lituania, Luxemburg, Letonia, Malta, Țările de Jos, Polonia, Portugalia, România, Suedia, Slovenia, Slovacia, Regatul Unit, precum și mai multe regiuni din Italia și Spania. Programele de acțiune modificate conțin, în numeroase cazuri, dispoziții mai stricte referitoare la perioada de împrăștiere a gunoiului de grajd lichid și a îngrășămintelor și, prin urmare, la capacitatea de stocare a gunoiului de grajd. Același lucru este valabil pentru aplicarea gunoiului de grajd și a îngrășămintelor în condiții climatice nefavorabile, pe pante sau în apropierea apelor de suprafață.

În ceea ce privește eficacitatea programelor de acțiune pentru prevenirea și reducerea poluării apelor cu nitrați, statele membre au comunicat foarte puține informații, ceea ce constituie un motiv de preocupare. Statele membre ar trebui să evalueze efectele programelor de acțiune asupra calității apelor, inclusiv din perspectiva intervalului de timp, astfel încât să se poată lua decizii în cunoștință de cauză în vederea îndeplinirii obiectivelor stabilite în Directiva privind nitrații și în alte acte legislative privind protecția apelor. Dintr-o perspectivă largă, se poate observa că, în unele state membre, punerea în aplicare a programelor de acțiune a determinat îmbunătățirea calității apelor. În cazul statelor membre ale căror programe de acțiune au fost revizuite recent, impactul integral al noilor măsuri va fi din ce în ce mai vizibil în viitor. În alte state membre, îmbunătățirea poate fi împiedicată de diferite motive, care se referă nu numai la caracterul inadecvat al unora dintre măsurile prevăzute în programele de acțiune, ci și la aplicarea programelor de acțiune pe teritorii mici sau fragmentate (de exemplu, în Polonia, Franța sau Italia) sau la numeroasele derogări care se aplică la normele generale (de exemplu, derogările de la perioadele în care se interzice aplicarea îngrășămintelor în Țările de Jos, Germania și Luxemburg).

Limitarea globală a aplicării îngrășămintelor rămâne una dintre cele mai ambițioase măsuri care trebuie să fie aplicate pe întregul teritoriu al UE. Unele state membre au optat pentru definirea unor limite ale cantității totale de azot (în Țările de Jos, Irlanda, Irlanda de Nord și Flandra există limitări și în cazul fosforului) pentru toate

[34] A se vedea tabelul 11 și harta 8 din secțiunea II a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

culturile, aceasta fiind o modalitate simplă și clară de a informa agricultorii cu privire la obligațiile lor și de a facilita controalele. Alte state membre au ales să aplice sisteme mai complexe, care sunt mai puțin clare și care riscă, prin urmare, să fie mai puțin eficace în ceea ce privește protecția apelor.

Capacitatea de stocare pentru gunoiul de grajd este un alt element important care necesită o atenție suplimentară. Aceasta reprezintă un efort financiar considerabil pentru agricultori, deși acest efort este contrabalansat de reducerea utilizării îngrășămintelor minerale (care determină, la rândul său, reducerea emisiilor de gaze de seră), ca urmare a eficienței sporite a azotului din gunoiul de grajd și a unor condiții de muncă mai bune pentru agricultori. Este necesar să se intensifice acțiunile în acest domeniu, inclusiv prin colectarea mai multor informații privind capacitățile actuale de stocare la nivelul exploatațiilor agricole.

Controlul asupra programelor de acțiune intră în sfera de responsabilitate a statelor membre, iar aplicarea principiului de ecocondiționalitate în cazul ajutoarelor acordate în temeiul politicii agricole comune reprezintă un aspect important pentru asigurarea respectării acestor programe de către agricultori. Printre metodele de control cele mai demne de menționat se numără cele utilizate de Țările de Jos și Flandra, unde au fost elaborate regimuri stricte de control privind circulația gunoiului de grajd prin utilizarea sistemelor de urmările prin GPS.

6. DEROGĂRI DE LA LIMITA DE 170 KG N/HA/AN

Directiva privind nitrații prevede posibilitatea unor derogări de la cantitatea maximă de 170 kg de azot la hectar pe an provenit din gunoi de grajd, cu condiția îndeplinirii criteriilor obiective stabilite în anexa III la directivă și cu condiția ca, prin derogările de la cantitatea prevăzută, să nu se afecteze îndeplinirea obiectivelor stabilite în directivă.

Derogările sunt acordate printr-o decizie a Comisiei, în urma unui aviz al Comitetului pentru nitrați, care asistă Comisia în punerea în aplicare a directivei. La sfârșitul anului 2012 existau derogări în șapte state membre și ele se aplicau întregului teritoriu (Danemarca, Țările de Jos, Germania, Regatul Unit, Irlanda) sau unor regiuni (Flandra în Belgia; Lombardia, Piemont, Veneto și Emilia Romagna în Italia)[35]. Standardele de gestiune pe care trebuie să le aplice agricultorii în schimbul acordării derogărilor trebuie să fie mai înalte decât cele ale programelor de acțiune, existând obligații suplimentare pentru planificarea substanțelor nutritive și constrângeri suplimentare pentru amenajarea teritoriului. Comisia va continua să întreprindă măsuri adecvate pentru a asigura calitatea programelor respective, în special în contextul acordării unei noi derogări sau al prelungirii uneia existente, precum și în lumina tendințelor în materie de calitate a apelor.

7. PROGNOZĂ PRIVIND CALITATEA APELOR

Metodele aplicate de statele membre pentru a evalua progresele în ceea ce privește calitatea apelor se bazează, în principal, pe analiza tendințelor și/sau pe simulări pe calculator, la care se adaugă uneori analize ale evoluțiilor legate de practicile agricole. Nu toate statele membre au furnizat astfel de informații.

[35] A se vedea tabelul 12 din secțiunea III a documentului de lucru al serviciilor Comisiei.

Din rezultatele analizelor disponibile reiese că majoritatea statelor membre prevăd o reducere suplimentară a concentrațiilor de nitrați în apele subterane și de suprafață, datorită efectelor modificărilor aduse practicilor agricole și determinate de punerea în aplicare a directivei și de unele măsuri agricole și de mediu din cadrul programelor de dezvoltare rurală, precum și de aplicarea ecocondiționalității. Totuși, aceste previziuni sunt afectate de incertitudini considerabile, care au legătură cu variațiile semnificative ale climei și ale stării solului, precum și cu efectele acestora asupra calității apelor, în special a apelor subterane.

8. PROCEDURI DE CONSTATARE A NEÎNDEPLINIRII OBLIGAȚIILOR

Începând din iunie 2013 au fost deschise zece proceduri de constatare a neîndeplinirii obligațiilor împotriva a opt state membre: Franța – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, Franța – programele de acțiune, Luxemburg – programele de acțiune, Grecia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, Grecia – programele de acțiune, Polonia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune, Slovacia – monitorizarea, desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați și programele de acțiune, Bulgaria – programele de acțiune, Italia – programele de acțiune și Letonia – programele de acțiune. În plus, au fost adresate șapte cereri-pilot[36] unui număr de șapte state membre, și anume Belgia-Valonia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, programele de acțiune și controlul, Bulgaria – monitorizarea și desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, Suedia – desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați, Malta – programele de acțiune, Cipru – programele de acțiune, Republica Cehă – programele de acțiune și Estonia – programele de acțiune, cu scopul de a clarifica anumite aspecte ale legislației de punere în aplicare a Directivei privind nitrații în aceste state.

Procedurile având ca obiect desemnarea zonelor vulnerabile la nitrați sunt adesea legate de identificarea incompletă a apelor eutrofe și/sau desemnarea zonelor care alimentează astfel de ape. Acest lucru este valabil îndeosebi pentru apele marine.

Procedurile având ca obiect programele de acțiune se referă îndeosebi la durata insuficientă a perioadelor în care se interzice aplicarea îngrășămintelor și a gunoiului de grajd, la cerințele insuficiente privind capacitatea de stocare a gunoiului de grajd, la normele insuficiente și/sau neclare de limitare a aplicării de îngrășăminte în general, la normele insuficiente de prevenire a poluării apelor prin introducerea unor norme privind aplicarea îngrășămintelor pe terenuri cu grad mare de înclinare, pe terenuri înghețate sau acoperite cu zăpadă sau în apropierea cursurilor de apă.

9. CONCLUZII ȘI PROVOCĂRI VIITOARE

Comparativ cu perioada 2004-2007, în perioada 2008-2011 presiunea exercitată de agricultură a scăzut, deși nu în mod uniform, în ceea ce privește efectivele de bovine, porcine și ovine și a rămas constantă în ceea ce privește păsările. În același timp, consumul de îngrășăminte chimice a scăzut, continuându-și evoluția pe termen lung.

Monitorizarea calității apelor s-a îmbunătățit, observându-se o creștere a numărului total de stații de monitorizare pentru apele subterane și apele de suprafață. Din toate stațiile de ape subterane declarate, 14,4 % depășeau 50 mg de nitrați la litru, iar

[36] EU Pilot este un sistem elaborat în 2008 în urma Comunicării Comisiei intitulată „Aplicarea legislației comunitare” [COM(2007) 502 final], cu scopul de a îmbunătăți metoda de lucru între serviciile Comisiei și autoritățile statelor membre.

5,9 % înregistrau valori cuprinse între 40 mg și 50 mg de nitrați la litru, ceea ce reprezintă o ușoară îmbunătățire în comparație cu perioada de raportare anterioară, însă, în același timp, sunt necesare acțiuni suplimentare pentru reducerea și prevenirea poluării. Situația variază pe teritoriul UE, însă în unele state membre programele de acțiune produc deja rezultate bune.

Calitatea apelor de suprafață dulci s-a îmbunătățit în ceea ce privește concentrațiile de nitrați. Proporția stațiilor care depășesc 25 mg sau 50 mg a scăzut în comparație cu perioada de raportare anterioară. Cu toate acestea, nu se pot trage concluzii privind evoluția stării trofice din cauza a doi factori importanți: (i) metodele de evaluare diferite utilizate de statele membre și (ii) lipsa datelor, în special pentru corpurile de apă sărată. Totuși, apele de tranziție, de coastă și marine rămân eutrofe în multe zone ale Europei (Marea Baltică și zona de coastă a acesteia, Marea Neagră, zone din Marea Nordului și din coasta mediteraneeană). Deși această situație este influențată, de asemenea, de alte presiuni (de exemplu, presiunea umană, în special în zonele turistice de coastă), sunt necesare acțiuni suplimentare în ceea ce privește extinderea zonelor vulnerabile la nitrați desemnate și consolidarea programelor de acțiune.

Calitatea generală a programelor de acțiune s-a îmbunătățit, datorită introducerii unor măsuri mai stricte, a unor metodologii îmbunătățite de aplicare a îngrășămintelor și a consolidării caracterului executoriu. Cunoașterea obligațiilor impuse de directivă s-a ameliorat, de asemenea. Totuși, rămân unele aspecte de soluționat, în principal în ceea ce privește limitarea împrăștierii de îngrășăminte și măsurile legate de capacitatea și construirea bazinelor destinate stocării gunoiului de grajd. Alte elemente, cum ar fi dezvoltarea recentă a culturilor energetice și a industriei biogazului (cu precădere în Germania), aduc noi provocări care trebuie să fie abordate în mod corespunzător prin programele de acțiune. În mod similar, întrucât producția de lapte crește în unele state membre, va fi necesar să se adapteze coeficienții de producere a gunoiului de grajd pe vacă de lapte. Dintr-o perspectivă pozitivă, unele regimuri de hrană pentru animale nerumegătoare au fost îmbunătățite în ceea ce privește proteinele și conținutul de fosfați, ceea ce ar trebui să determine o reducere suplimentară a încărcării cu substanțe nutritive.

Programele de acțiune nu au ținut seama în mod suficient de presiunile exercitate de culturile horticole, însă au fost demarate lucrări cu statele membre și comunitatea științifică pentru a îmbunătăți cunoștințele și practica în domeniu. Dat fiind că, în unele zone, culturile horticole prezintă riscuri semnificative pentru ape din cauza cultivării intensive și a caracteristicilor culturilor, vor fi necesare măsuri specifice.

Un aspect de îngrijorare continuă este faptul că, în contextul îmbunătățirii globale a practicilor agricole și a calității apelor, continuă să existe „puncte nevralgice” în care nu se prevăd deocamdată îmbunătățiri și cărora trebuie să li se acorde mai multă atenție în viitor, în special din perspectiva măsurilor incluse în programele de acțiune. În timp ce unele dintre aceste „puncte nevralgice” sunt legate de creșterea intensivă a animalelor sau de producția horticolă intensivă, altele sunt asociate cu soluri și formațiuni geologice (de exemplu, soluri nisipoase și soluri formate din loess, precum și roci carstice și alte roci poroase). Statele membre vor trebui să abordeze aceste aspecte prin intermediul, printre altele, al cerințelor și al dispozițiilor articolului 5 alineatul (5) din directivă. În conformitate cu acest articol, Comisia va fi deosebit de vigilentă în viitor ca statele membre să respecte necesitatea de a lua măsuri suplimentare sau de a întreprinde acțiuni consolidate pentru a ține seama de tendințele în materie de calitate a apelor.

Din evaluările cele mai recente ale punerii în aplicare a Directivei-cadru privind apa (DCA)[37], precum și studiile realizate în cadrul convențiilor internaționale reiese că sursele de poluare difuze reprezintă obstacolele cele mai importante în calea unei bune calități a apelor din UE. Din acest motiv, în recentul *Plan de salvgardare a resurselor de apă ale Europei*[38] Directiva privind nitrații este menționată ca una dintre măsurile-cheie pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite în DCA.

De asemenea, s-a demonstrat că Directiva privind nitrații contribuie la reducerea emisiilor de amoniac și de protoxid de azot datorită impactului global asupra gestionării mai bune a gunoiului de grajd și asupra utilizării optime a îngrășămintelor, limitată la nevoile culturilor. Extinderea zonelor vulnerabile la nitrați și/sau aplicarea aceloraşi norme în afara zonelor vulnerabile la nitrați desemnate vor determina diminuarea suplimentară a emisiilor respective în aer.

Continuarea punerii în aplicare a Directivei privind nitrații va contribui, de asemenea, la utilizarea eficientă a gunoiului de grajd și a îngrășămintelor minerale deopotrivă, în conformitate cu Comunicarea consultativă privind utilizarea durabilă a fosforului [COM(2013) 517].

[37] Directiva 2000/60/CE a Parlamentului European și a Consiliului de stabilire a unui cadru de politică comunitară în domeniul apei, JO L 327, 22.12.2000, p. 1.

[38] COM(2012) 673 final.